

TÀRREGA VITAL
O EL CARÀCTER
TARGARÍ

Per Jaume Espinagosa i Marsà

15

«Qui observi atentament i diligentment amb els seus ulls totes aquestes coses, no trobarà mai, ni donant la volta al món, un paradís similar de delícies... És evident, que la nostra ciutat no té igual en el món; que és com un altre món separat de la resta; que no tan sols és mereixedora d'èsser anomenada segona Roma, sinó que si em fos lícit dir allò que em plauria, sense ser acusat de presumpció, a parer meu semblaria digne i just que la seu del papat i altres dignitats fossin transferides totes aquí».

Bonvesin de la Riva: *Les meravelles de Milà*.

¿EXISTEIX veritablement aquest fet diferenciat que hom ha definit com «el caràcter targarí»? ¿Paga la pena l'esmerçar temps i energies intentant descriure quelcom tan eteri com el caràcter col·lectiu d'una petita ciutat del Ponent català? Aquests interrogants i tot un seguit d'idees i suggeriments imprecisos i contradictoris es barregen dins del nostre pensament a l'hora d'intentar racionalitzar i escriure una aproximació històrico-assagística sobre un petit fenomen sociològic, el qual, fins avui dia, ha generat molta xarrameca de cafè i de carrer i alguns articles escadussers a la premsa targarina, però res més. Com diu la Glòria Coma, «el tema no ha estat estudiat mai seriosament des de cap punt de vista: sociològic, antropològic o històric»¹. La nostra intenció no és fer l'estudi seriós que reclama la Glòria Coma sinó intentar mostrar unes imatges de la història targarina i dels trets que poden explicar l'existència d'un «caràcter targarí». A partir d'aquí s'elaboraran unes reflexions personals i esperem que tinguin un mínim de ressò i qui més en sàpiga que hi faci més que nosaltres.

La resposta que donem a la segona qüestió que ens hem plantejat és que aquest-petit-fenomen-sociològic s'ha fet mereixedor, si més no, d'una senzilla però sincera reflexió. De passada direm que intentarem ésser seriosos però no transcendents. No venim a reivindicar res ni a salvar cap poble ni a ningú. Aquest escrit ens l'hem agafat com un pur *divertimento* intel·lectual.

En un punt sí que tothom podem estar d'acord: que una població de només sis mil habitants (anys trenta) o bé d'onze mil (anys vuitanta) sigui capaç de suscitar un seguit de profunds sentiments, a favor o en contra, tant li fa: és un succés, com a mínim, original i digne d'una curiositat elemental.

Comencem a remenar l'oli i a untar-nos-en les mans. Exposarem la pintura que ens il·lustrarà la Tàrraga de l'Antic Règim (segles XVI-XIX). Val a dir que nosaltres hem fet una selecció d'aquells elements que podien informar-nos millor i més específicament sobre l'«originalitat» targarina, la resta cal llegir-la en altres publicacions. Per fer aquesta introducció històrica estic absolutament convençut que l'eina més valuosa que tenim és un capítol de l'excel·lent tesi doctoral d'En Josep M. Planes² «(...) la Tàrraga de l'antic règim era una vila, vulgar i limitada, una vila que patia moltes contradiccions. A la vegada era una vila dinàmica, sacrificada i lluitadora que maldava per mantenir-se i augmentar el seu prestigi i la seva presència territorial. Cap de deganat i de vegueria; seu de tinent de corregiment al XVIII; vila reial des de Carles V; vila amb senyoriu jurisdiccional sobre alguns pobles i termes dels encontorns; (...) vila promotora de millores socio-econòmiques —Canal d'Urgell, Societat Econòmica d'Amics del País—, no es pot pas dir que no tingués un poder i una influència sobre les terres catalanes occidentals. Ara: darrera aquesta façana s'amagava una realitat quotidiana dura i difícil, limitadora de les aspiracions de la vila»³.

Un altre element determinant de la Tàrrrega antiga i que influirà en els projectes i manera d'actuar de la Tàrrrega futura fou el de les relacions amb les viles i ciutats veïnes. En Josep M. Planes ens parla d'una Tàrrrega que restava limitada en les seves aspiracions de poder polític i de presència territorial per poblacions com Lleida, Balaguer, Cervera o Agramunt. A més, Tàrrrega havia d'enfrontar-se per assumptes comercials o de fires, jurisdiccionals i territorials amb petites viles de la seva comarca, com Verdú, Vilagrassa, Anglesola o Bellpuig. Segons En Josep M. Planes es pot parlar de la «solitud» i de l'«aïllament» de Tàrrrega durant l'antic règim «dintre d'un territori francament hostil o, com a mínim, ben poc solidari»⁴.

Naturalment, la situació geogràfica targarina afavoria el seu comerç i els dos mercats setmanals. El mercat de cereals era importantíssim.

El poder municipal era un altre dels tres defintoris d'aquella vila. La paeria targarina gaudia d'una notable autonomia a l'hora de resoldre i administrar els afers locals. Els paers targarins disposaven d'una àmplia capacitat d'actuació deguda als privilegis que els antics comtes-reis catalans havien anat donant en els decurs dels segles a la vila. Pensem en els famosos «Usos i costums» del rei Jaume I, per exemple. També, segons ens explica En Josep M. Planes, els paers i regidors «negociaven sistemàticament totes les coses relatives a la vila, buscaven vores i influències —sobretot a Barcelona— entenien en baralles i conflictes locals, supervisaven l'actuació de tots els càrrecs públics de la vila»⁵. En Josep M. Torras i Ribé ens proporciona un bon exemple d'aquesta conflictivitat entre l'ajuntament targarí i els càrrecs reials que hi havia a la vila. L'any 1806 el consistori targarí notifica a l'Audiència de Barcelona la revolta popular que s'ha produït a la vila contra l'alcalde major. Aquest aldarull és fruit de l'arbitrarietat amb què exercia el poder aquest alcalde major. L'Ajuntament es va veure forçat a destituir-lo del càrrec i demanà a la població que no obeïssin més l'alcalde major car ja no era jutge⁶.

L'autonomia municipal targarina «va crear en els responsables de la cosa pública un gran gust per la boata, el cerimonial i el simbolisme del poder (...) curaven les formes fins al mínim detall». En Josep M. Planes remata la jugada dient que «El formalisme i el gust per l'etiqueta dels targarins han arribat fins al present»⁷.

La religiositat «formal i momentània»⁸ i a cops espectacular —grans processons per demanar pluges—, el gran nombre de notaris i advocats són aspectes a tenir en compte alhora d'estudiar la psicologia targarina antiga.

Finalment, cal retenir que la cultura de la Tàrrrega de l'antic règim era pobra⁹, la qual cosa potser influí en el fet que la Tàrrrega contemporània vulgui treure's aquesta rêmora històrica del damunt.

A manera de recordatori i, crec que cal memoritzar un seguit de conceptes de cara a la futura formulació que hom farà del caràcter targarí. En primer lloc, un gran culte i un gran amor als antics privilegis i tradicions de la vila, la qual cosa servirà per a enaltir la pàtina històrica i la noblesa de la ciutat; mai seran foragitats del tot el subconscient col·lectiu aquests enfrontaments i aquestes rivalitats amb les viles i ciutat veïnes; la Tàrrrega del segle XX s'obrirà a l'exterior amb una voluntat ferma i decidida d'obtenir el màxim de beneficis per a la ciutat. Aquest «aïllament» històric ha deixat una forta petjada malgrat discursos més o menys comarcalistes. Lògicament, es conserva i es reforçarà un gran orgull per la tradició comercial targarina. Finalment, s'aconseguirà que Tàrrrega sigui reconeguda com una ciutat amb una gran empena cultural i docent.

Cal descriure ara el que seria l'altra cara de la moneda. La Tàrrrega de les acaballes del XIX però, bàsicament, la del segle XX. Això ens servirà, entre d'altres consideracions que farem més endavant, per raonar i fixar, aproximadament, una data de naixement a allò que hom ha anomenat «el caràcter targarí».

Som de l'opinió que aquest fenomen és molt recent, malgrat que hi pugui haver algunes constants històriques, com per exemple, l'atribució que s'ha fet popularment que els targarins són uns grans comerciants i negociants per la seva «sang jueva» provinent de la llunyana edat mitjana, quan hi havia a Tàrrrega un populós i actiu call jueu. Aquesta afirmació no s'aguanta per enlloc. De fet, algun dels especialistes més prestigiosos en el tema dels jueus a la Catalunya medieval opina que la influència jueva a Catalunya no ha estat tan important com hom pugui creure. Així doncs, si els tragrins són bons

comerciants, cal cercar les raons en altres explicacions més complexes i profundes que ara no venen al cas. Tot amb tot, el sinònim de targarí igual a comerciant ha fet fortuna fins als nostres dies.

A l'avançada, volem afirmar que si veritablement existeix un caràcter targarí aquest només s'ha pogut forjar paral·lelament i íntimament lligat a un seguit de projectes i realitzacions que Tàrrrega, és a dir, els targarins, han anat fent i desfent durant, tirant molt llarg, els últims cent anys. Com molt bé diu En Joan Novell, a finals del XIX «La ciutat [...] lentament s'obria als canvis que s'estaven produint especialment a Barcelona, però la infraestructura econòmica i social estava molt arrelada vers postures tradicionals»¹⁰.

Durant la segona meitat del segle XIX es produiran una sèrie d'esdeveniments determinats perquè Tàrrrega pugui treure's del damunt bona part de la seva rèmora arcaica i rural de segles i emprendre la via cap a una economia capitalista desenvolupada. Els revulsius que colpiren el cor emprenedor targarí foren: la construcció de la línia de ferrocarril Manresa-Tàrrrega-Lleida del 1860, la construcció del Canal d'Urgell el 1862 —Tàrrrega malgrat ésser una impulsora històrica d'aquest projecte, a l'hora de la veritat només va poder-ne treure beneficis indirectes a través d'una conducció per abastar-se d'aigua potable i comercialitzant els productes agraris de l'Urgell regat—. L'agricultura targarina no es va poder beneficiar de les aigües del canal ja que el seu terme municipal sobrepassa les cotes màximes (280 m), que era on arribava la influència del rec¹¹. El darrer esdeveniment que volem fer constar aquí és la concessió del títol de ciutat de Tàrrrega, el 1884. Aquest fou un succés d'una importància psicològica cabdal per als targarins. Els targarins es troben de sobte que han de fer honor a un títol que, pam més pam menys, els ha caigut del cel¹². Oficialment Tàrrrega era una ciutat, però la dura i amarga realitat ens mostra amb tota la cruesa una Tàrrrega bruta, arcaica i amb totes les mancances d'una població mínimament estructurada i amb aires modernitzadors.

L'enunciat del problema era fàcil: calia construir una ciutat moderna, oberta, culta i progressista —adjectius aquests que es repetiran fins a l'esgotament a la Tàrrrega del segle XX—. Tota aquesta immensa tasca col·lectiva s'havia de realitzar començant des de la construcció de les infraestructures més bàsiques (aigua, llum, urbanització de carrers, millora de les comunicacions comarcals) fins a l'assoliment d'una xarxa industrial i comercial notables i una superestructura cultural i d'ensenyament dignes d'una ciutat que aspiri a sortir d'una mediocritat ancestral. Fins a l'actualitat s'han aconseguit cotes elevades en la resolució del progrés targarí, però al final del procés endegat a començaments del XX es perllongarà sens dubte durant molt de temps.

Durant els últims noranta anys Tàrrrega ha canviat rotundament la seva fesomia. Ha estat capdavantera en nombrosos projectes econòmics, urbanístics i culturals. Nosaltres només esmentarem alguns fets prou significatius per a exposar esquemàticament el que ha estat la Tàrrrega del primer terç del segle XX. Nogensmenys, els esdeveniments que hem seleccionat incideixen de ple en la configuració ideològica de la singularitat targarina. Són la base material en què se sustentà «tot l'edifici filosòfic» del caràcter targarí.

Un tema cabdal per a entendre l'arrencada econòmica de la Tàrrrega de finals del XIX i de començaments del XX és la important millora de les comunicacions comarcals. Entre 1890 i 1930 es construïren carreteres tan decisives per al desenvolupament comercial targarí com la comarcal 240 de Montblanc a la Seu d'Urgell, la comarcal 148 de Tàrrrega a Balaguer, la de Tàrrrega a Guissona i d'altres de locals.

Quant a l'urbanisme, els consistoris targarins intentarn millorar el ferm dels carrers polsosos i enfangants. Els burgesos targarins imitaran l'estil constructiu de la Barcelona modernista. Amb l'estrena del nou segle Tàrrrega mira més cap a llevant que cap a ponent. És en aquestes dècades primeres del XX quan Tàrrrega es consolida com a ciutat moderna i capdavantera de les terres de ponent i marca més diferències, que s'accentuaran amb els pas dels anys, envers les antigues viles veïnes. Tinguem present que aquest és un punt essencial de cara a analitzar el tarannà targarí.

La Tàrrrega de començaments del segle XX té el moviment i l'empenta comercials més actius de totes les comarques lleidatanes, segons En Joan Novell. La capital de l'Urgell es transforma en un centre de distribució dels productes agraris d'aquestes contrades. A més a més, la indústria agroalimentària targarina elaborarà i transformarà la producció agrària de la zona (ametlles, farina, oli, vi). Paral·lela-

Estampa targarina. (Dibuix: Miquel Solé)

ment, les centrals hidroelèctriques del Noguera i la companyia *La Canadiense* varen convertir Tàrraga en la plaça distribuïdora dels equipaments que arribaven de Barcelona i de Tarragona. L'estació del ferrocarril targarina era un formigueig continu de caravanes que transportaven contínuament els productes de la costa i de la plana d'Urgell cap a les poblacions del mig Segre i pirinenques. Tàrraga ens recorda «la imatge d'una població en la línia fronterera d'una colonització; alhora, la podem veure com la ciutat que recull i distribueix la modernització de la costa catalana cap a l'interior del país».¹³

Podem exemplificar algunes mostres de la precocitat targarina en els següents fets:

—El 29 de juliol de 1905 es publica el reial decret pel qual es creava la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Tàrraga.

—El 16 de maig de 1910 s'inaugurava l'oficina núm. 3 de la Caixa de Pensions.

—Aquest mateix any 1910 se celebra el XIII Congrés Agrícola, organitzat per la Federació Agrícola Catalano-Balear.

—El 1913 es funda l'Associació dels Amics de l'Arbre, la qual tindrà cura de la millora i de la urbanització de la serra de Sant Eloi. Amb el temps aquesta serra es convertirà en un magnífic parc públic i en un dels símbols que identifiquen millor el progrés i la millora de la qualitat de vida de la Tàrraga del segle XX. El targarí contemporani sent un orgull esclatant pel seu parc.

—Durant la dècada dels anys vint i trenta la qualitat de la premsa targarina, concretada en revistes com *Crònica Targarina* i *Acció Comarcal*, ajudarà a crear una consciència de poble entre els targarins. És una premsa crítica i intel·ligent. Totalment compromesa amb el progrés econòmic i cultural de la ciutat. Són un factor informatiu, divulgador i aglutinant insubstituïble. A més, deixen veure molt clarament el tarannà targarí: gust per la discussió i la polèmica, interès pels temes de progrés de la ciutat, molta preocupació per la cosa pública, vitalitat general i politització.

—La creació, durant la II República, de l'Escola d'Arts i Oficis. Esdeveniment cabdal que també ens serveix per a il·lustrar l'empenta del consistori targarí de l'època, el qual va trobar en la personalitat del Sr. Àngel Oliveras la clau que va obrir les portes del poder a Madrid i que fou el vertader artífex de la creació d'aquesta escola. Els contactes targarins continuaven funcionant.

—Quant al comerç targarí, val a dir que l'any 1932 hi havia instal·lats a Tàrraga 44 magatzems d'alimentació —31 de productes de camp—. Lleida només en tenia 28¹⁴. En aquest mateixa línia, el mercat del dilluns de Tàrraga és qualificat com un dels millors de Catalunya: «De totes les ciutats i viles de la rodalia ve una munió immensa a rendir acatament a Sant Dilluns, patró de la ciutat de Tàrraga. És dia de mercat, però un dels mercats més importants de Catalunya [...]»¹⁵.

—També, l'existència d'entitats econòmiques i culturals com el Foment de Mercats, L'Aliança, l'Ateneu, l'Orfeo Nova Tàrraga, el Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra, entre d'altres, bastiran tot un teixit social, el qual anirà transformant a poc a poc la quotidianeïtat targarina.

Els fonaments mestres de la cada vegada més urbana Tàrraga es varen assentar durant aquest primer terç del segle XX. Evidentment, posteriorment la ciutat s'ha anat engrandint i ha anat millorant el seu aspecte urbanístic, comercial, industrial i cultural. Però les bases «filosòfiques» del fenomen anomenat «el caràcter targarí» es materialitzen aquests anys i s'alimenten d'una visió totalment romàntica i idealitzada de la història de la Tàrraga medieval i moderna. Esdeveniments històrics com la concessió dels «Usos i costums» per Jaume I (1242), el mercat del dilluns concedit per Joan II el 1458, l'àguila imperial de l'escut de Tàrraga (s. XVI) atorgada per l'emperador Carles V, el mite de les Santes Espines, la creació el 1777 de la Societat Econòmica d'Amics del País (la primera de Catalunya), el títol de ciutat del 1884. Tot això amanit amb altres elements mitificats és el que es respira en un seguit de textos escrits durant el primer terç del XX.

Els primers a creure en l'existència d'uns trets diferenciadors de la ciutat de Tàrraga són els mateixos targarins, si més no, una èlite intel·lectual i dirigent. Il·lustrem aquesta afirmació amb una tria d'articles sobre el tema:

Text núm. 1:

«El nostre esperit ciutadà sembla una conjunció de les característiques de l'Urgell i de la Segarra, les quals, essent tan típiques i en molts aspectes oposades, troben en la nostra ciutat una fusió que bellament les conjuga per a crear un tipus propi amb la selecció de les de l'una i de l'altra comarca veïnes. És

el resultat natural de la situació de Tàrraga en el punt just de confluència; la nostra Serra de Sant Eloi és una mena de ratlla partionera.

[...] Manllevant un símil a la imatgeria popular podríem al·ludir a la liberalitat de l'Urgell i a la previsió segarrenca amb el díptic de les gallines:

Urgell: La gallina blanca que tot ho escampa.

Segarra: La gallina negra que tot ho arreplega.

Tàrraga resumeix i armonitza aquestes dues tendències. De l'Urgell en té l'esperit obert progressiu, modern i empenedor. De la Segarra el temperament reflexiu i sospesador, constant i feiner»¹⁶.

Text núm 2:

«Moltes vegades ens hem sentit afalagats pel judici d'amics benèvols que s'obstinen a considerar la nostra ciutat, Tàrraga, com a terreny assaonat per a florir les més belles i audacioses iniciatives, tot plegat per haver recieixit en diverses manifestacions artístiques de gran envergadura, en manifesta desproporció, sens dubte, amb la importància numèrica de la ciutat que les ha vist realitzades.

Atribuir, però, la possibilitat d'aquestes manifestacions a un desig de superació de tot el poble, és tenir de les nostres coses una visió purament externa, superficial.

Aquestes audàcies, a casa nostra, com és de creure que succeeix arreu del món s'endeguen i es porten a terme en petit comitè, en família. Família de mes a més, la nostra ben reduïda però vinculada estretament per un deure conscient de ciutadania, i que no podran mai desmembrar les més oposades ideologies. Família, en fi, com totes, que encara que li toquin hores de penúria té el decorum de presentar-se públicament com a gaudint de la més inefable de les felicitats»¹⁷.

Aquesta panegírica cita sobre el *modus operandi* targarí és la part final d'un extens article en el qual se'ns descriu la manera de fer les coses a Lleida i Tàrraga. No cal dir que Tàrraga és l'exemple a seguir, el «bon exemple», i Lleida, l'antítesi. L'articulista ens ensenya una Lleida que no és la «vertadera Lleida».

Lleida ens l'han canviada, distorsionada, falsejada tot un seguit de factors exògens: «La fixació d'aquells trets de la vitalitat lleidatana no és avui cosa massa fàcil atès que la seva fisonomia racial, els seus principis ètnics, se'ns presenten cada dia més alterats per l'aiguabarreig d'un més o menys acusat cosmopolitisme, nodrit especialment, entre altres coses, per les grans empreses que han establert ací els seus respectius centres d'operacions, sense comptar amb l'aportació de les institucions burocràtiques que l'engranatge administratiu li destina com a capitalitat, l'immediat contacte amb les quals imposa una mena de capteniment tot cerimoniós, tot protocolari [...]». Sense aquesta sèrie de factors estranys «restaria encara [...] incorrupte i vigorós aquell tarannà lleial, expansiu, intel·ligent, renegairot, una mica descordat i *zincaló* que és la sal del caràcter genuïnament lleidatà». A més a més, una política provincialiana, caciquista i de baix sostre domina la vida lleidatana. Tot això fa que Lleida no sigui solidària amb les seves comarques veïnes i que noms il·lustres de la cultura lleidatana no irradiïn el seu esperit arreu a causa de la dispersió, la contraposició i la insolidaritat de la capital ponentina. Tàrraga es dol d'aquesta deixadesa de paper dirigent que hauria de fer Lleida i no fa. Però la lliçó mestra que han de treure lleidatans i targarins d'aquest article és, per un costat, que la «família lleidatana» s'uneixi o resti unida a tort i a dret, com fa la targarina, i que la «família taragarina» no es deixi desunir ni influir per aires foranis dissociadors. En resum, el progrés i la unió dels targarins resta en mans d'una minoria dirigent, composta pels «caps pensants» i pel poder econòmic.

Cal tenir en compte, que aquesta reflexió es produeix en un moment històric decisiu tant per Catalunya, l'Estat espanyol o Europa: el de l'afirmació i l'ascens al poder dels nacionalismes totalitaris arreu del nostre continent i el del culte a la raça.

Text núm. 3:

«Ja en aquell temps en què les idees i els costums en la vida social i les innovacions i progressos en el comerç no acusaven, en general, una franca i decidida evolució cap al modernisme, Tàrrrega dóna mostres de la seva empena i del seu instint de renovació. Fruit d'aquest instint i anticipant-se a la resta d'Espanya, veiem com les diligències i tartanes que fan el transport de viatgers a l'alta muntanya són suprimides per línies d'autòmnibus que abreugen el trajecte d'una manera considerable; els comerços estan assortits en més o menys escala amb tota la varietat en el ram respectiu; les petites indústries destermen l'arcaisme; els establiments diguem-ne recreatius —societats, cafès públics, agrupacions— si bé encara no es poden titular moderns, tenen tot l'aspecte de trobar-se en el període de transició. En fi, tenint en compte que és una població allunyada de grans nuclis urbans la proximitat dels quals facilita moltes empreses, poc afavorida, per tant, per a rebre'n intensament llur influència, Tàrrrega, amb el seu esperit obert es crea intuïtivament una personalitat pròpia irradiant la força del seu exemple per les comarques que l'encerclen [...]. Segurament que alguns dels qui em llegeixen creuran que aquesta opinió meua és filla del xovinisme. Àdhuc algun targarí i tot. A aquests jo els convido a què donin un *tour* per Catalunya i que comparin. Jo els asseguro que no trobaran cap població de la importància demogràfica de la nostra que, havent de lluitar contra les circumstàncies al·ludides en aquestes ratlles, hagi arribat al grau de modernisme i perfecció que distingeix la nostra ciutat». L'article s'acaba amb la recomanació que cal «conservar i fomentar aquest esperit i aquesta empena dels targarins, quan precisament per aquestes condicions han aconseguit de fer destacar el nostre poble i de donar-li la vitalitat que és la raó i el motiu de la seva preponderància»¹⁸.

Un altre aspecte força definitori de la manera d'ésser dels targarins el trobem en les comparacions que es fan de Tàrrrega amb altres ciutats. Ja n'hem vist un exemple en l'article sobre el paral·lelisme per una raó o una altra, comparada amb ciutats molt més grans i importants. L'originalitat i el valor testimonial d'aquestes comparacions és que s'han fet d'una manera natural, sense que envaís als targarins cap sentit del ridícul. Aquestes comparacions desproporcionades, materialment parlant, tenen un sentit igualitari en un nivell, diguem-ne, espiritual. Ern, en llenguatge «kennedià», com una nova frontera a conquerir, és a dir, Tàrrrega s'emmirallava en una ciutat superior i aleshores lluitava per assolir aquell nivell més alt.

Exposem-ne alguns exemples. Un articulista anònim i irònic escrivia a *Crònica Targarina* que Tàrrrega estava «a la page» de Barcelona, Madrid, Sevilla en qüestió cultural, de publicacions nudistes i literatura pornogràfica i d'atracsaments a mà armada ¹⁹. Mig de per broma, mig seriosament, aquestes anècdotes han contribuït a anar inflant aquest fet singular targarí.

Una comparació que ens ve de Girona: «*Tàrrrega goza, en general, de buena fama y si ello es así, no hay por que negarlo o silenciarlo, escudados en una falsa modestia. En varias ocasiones hemos sido, inesperadamente, testigos complacidos de elogiosos comentarios, muy espontáneos y sinceros, dirigidos a nuestra ciudad. Como síntesis adecuada, recordamos con singular agrado el día en que, encontrándonos entre una peña de gerundenses, uno de ellos que havia estado en Tàrrrega varias veces dijo con la mayor naturalidad: Tàrrrega viene a ser en Lérida lo que Figueras en Gerona. Exacto. La comparación, salvando las distancias entre el censo de ambas poblaciones, la encontramos muy acertada y nos satisfizo plenamente. Sabemos del ambiente abierto, optimista y modernizante de la capital del Ampurdán, para comprender sin esfuerzo toda su elogiosa significación*»²⁰. Per un altre costat també s'ha comparat Tàrrrega amb Reus, dues ciutats eminentment comercials. Davant de comparacions com aquestes s'entenen les paraules, una mica envejoses d'un home de l'Albagès, que deia que els de Tàrrrega «feu una mica els gegants».

He guardat premeditadament per al final d'aquest apartat una selecció de quartets de l'Oda a Tàrrega del pare escolapi Carles Perelló. Són com una mena de compedi de les virtuts targarines, elevades al seu màxim exponent.

*L'Urgell y la Segarra te volen per esposa
y't cercan com pubilla un y altra engelosits,
per so, ta hermosa planta en mitj dels dos reposa
donant vida á llurs pobles com mare als seus petits.
(...)*

*Lo sol entre cortines de boires d'or y rosa
quant surt frisos t'allarga sa claretjana má,
y tú, per encaixarla, aixecas, poderosa
titanich bras de roca, altivol campanar:*

*Gegant qu'hasta la lluna aixeca s'ampla testa
rival dels puigs de marbre que cria'l Pirineu;
quan roca'n sa cintura del nuvol la tempesta
la mitj-parteix quan parla sa majestuosa véu.*

*Eix luxu en tes botigues, sens dupte les primeres
d'eixa provincia entera, es digne dé recort,
y eix moviment en plasses, camins y carreteres
es més dolç que cent arpes al delirant acort.*

*Y el comers en ales t'enlaies cada dia
per contemplá'n l'altura del mon l'inmensitat,
tu parlas y sumisa mil naus la mar atia
per abastir depressa ton lluminós mercat.*

*¡Avant ciutat de Tàrrega! allarga tos aixamples,
devora camps y marges per ferhi nous casals;
desplega de ton geni, desplega'ls brassos amples,
si eix geni porta limits, los limits son molt alts ²¹.*

Si a algú encara li quedava cap dubte sobre les abrandades emocions que desperta Tàrrega, després de llegir aquest versos s'haurà convençut a bastament.

Fins aquí hem exposat alguns esdeveniments definitoris de la història targarina i com s'han interpretat posteriorment per crear una «filosofia» de la vida. Fins arribar a una formulació d'una actitud concreta i específica davant un món o una realitat immediats. Lògicament, no s'ha creat un cos teòric massa elaborat, ni potser feia falta, ni era la intenció dels autors dels escrits citats, però sí que s'han donat unes pautes d'actuació i s'ha descrit una manera d'ésser i d'actuar molt definida i singular.

El «caràcter targarí» és això que s'ha dit i no cap altra cosa. Els targarins —una minoria dirigent— actua unida i amb un estil propi, el qual està al servei d'una causa ben clara: el progrés de Tàrrega, tal com ells l'entenen.

La història de Tàrrega ha ofert un seguit d'exemples significatius. Uns teòrics els han recollits, analitzats i finalment han formulat i descrit una manera d'entendre l'existència humana més propera, la qual està directament relacionada amb la realitat quotidiana targarina i amb la manera com afronta Tàrrega els esculls que troba en el seu camí cap a l'assoliment progressiu d'una ciutat més oberta, dinàmica i moderna. Una Tàrrega vital.

Enfront d'aquesta formulació teòrica, i fins i tot, amb un cert grau d'abstracció, com és lògic, s'han produït una sèrie de reaccions. Ras i curt, el caràcter targarí ha provocat comentaris i una certa presa de posició de caire popular, provinent de les villes i ciutats dels encontorns de Tàrrega. Malauradament aquesta visió no la podem recolzar en textos escrits, en una gran majoria de caos. Aquí no hi

ha hagut una teorització de la qüestió, per tant ens movem en un nivell diferent a l'exposat anteriorment. El discurs que segueix es recolzarà en comentaris, impressions i dites populars sorgits entre les persones de la comarca o de les comarques veïnes. Tot amb tot, cal valorar aquests testimonis orals com un estat de l'opinió d'un conjunt d'habitants d'aquestes contrades però no podem qualificar-lo ni sistematitzar-lo per copsar-ne l'impacte real. Caldria un estudi sociològic, com ja s'ha dit, tant d'aquesta visió dels comarcans com de la dels targarins: el tema agafaria sens dubte una visió molt més real i rica.

La visió comarcal i forània seria esquemàticament la següent:

1) El primer que es retreu als targarins és el seu desmesurat orgull i que Tàrrega és el melic del món. Tàrrega no en té mai prou, tot ho vol per a si mateixa. Hi ha una manca de solidaritat i de cooperació ancestral de Tàrrega amb la seva rodalia. L'escriptor agramuntí Guillem Viladot definia hiperbòlicament Tàrrega com «aquest municipi megalofàlic que comença prop de la Conca de Barberà i que fi-neix prop d'Andorra»²².

2) La puixança comercial de Tàrrega té unes connotacions intrínsecament malignes. El desplegament comercial targari és com una mena de «campanya colonitzadora». Els targarins són uns «jueus» en la pitjor accepció del mot.

3) Els de la plana d'Urgell qualifiquen els targarins de «segarretes», és a dir, gent obsessivament estalviadora i gasiva.

4) En un to en què es barreja irònicament el retret i la lloança es parla de la CIUTAT (en majúscules) de Tàrrega. Possiblement, els pobles i viles dels voltants de Tàrrega no han «perdonat» mai a aquesta el seu pas a la «categoria» de ciutat. Que una vila rural i arcaica, a finals del XIX, es converteixi en menys de cent anys en una pròspera petita ciutat i que, a més a més, endegui i a cops faci realitat projectes que hom considera fora de l'abast d'una població de les dimensions que té la capital de l'Urgell. Aquest fet no pot ésser mai ben paït per poblacions amb un gloriós passat històric en el qual disputaven i pleitejaven d'igual a igual amb Tàrrega i en determinats aspectes la superaven.

Cada vegada menys, però, encara existeix una mena de «rancúnia psicològica» que s'ha anat passant generació rera generació. Aquest fet ha quedat, si més no, en el subconscient de moltes persones. Per exemple, dites populars com les següents han de tenir per força alguna raó més o menys explicable o inexplicable. La primera es refereix a les dones targarines i diu:

*Anglesola les més maques
a Vilagrassa no tant
a Tàrrega les mal fargades²³
i a Verdú la flor del ram.*

L'altra dita seria:

*Els lletsons²⁴ de Tàrrega
tot ho volen afer
van alçar una bomba
i no els hi va anar bé²⁵.*

5) Tàrrega és una ciutat on les formes imperen per damunt de tot. Hi ha una certa classe social que va als actes públics en funció del prestigi que això comporta. Quan se surt de casa és per lluir.

Alguns forasters residents a la ciutat m'han comentat que per ésser ben considerat i respectat t'has de relacionar amb un tipus determinat de targarins. La resta gairebé no compta en assumptes que afecten el «prestigi social».

6) Val a dir, també, que hi ha una visió positiva dels targarins feta per forasters i visitants que han vingut d'indrets bastant llunyants de Tàrrega. Aquests visitants s'han vist sorpresos per l'aspecte exterior acurat i endreçat de la ciutat. El «gran aparador» targari ha captat el cor del foraster. A més a més, si han passejat pel parc de Sant Eloi, aleshores es converteixen ràpidament en uns enamorats de la ciutat. Òbviament, aquest turista ocasional es que queda amb una visió «superficial» de Tàrrega, però d'una efectivitat fulminant pel que fa a la promoció de la ciutat. Tàrrega sap vendre molt bé la seva imatge.

Walter Benjamin en el seu llibre *Imatges de ciutat* distingeix l'òptica amb què una ciutat és vista per un foraster i la d'un natiu d'aquest lloc que hi retorna després d'una llarga absència: el foraster en té una visió preferentment espacial, és a dir, sincrònica; el natiu, en canvi, en té sobretot una visió temporal, diacrònica, lligada a la memòria personal i col·lectiva, a la història, i no als laberints arquitectònics o urbanístics²⁶. En el cas targari podríem dir que els targarins —residents a la ciutat i els de fora vila— i els forasters que viuen a les poblacions veïnes de Tàrraga en tenen una visió temporal o diacrònica. Va de callada: la visió dels targarins és positiva i la dels forasters d'aprop és la visió en negatiu. Són les dues cares d'una mateixa realitat. D'altra banda, la visió dels forasters llunyants i turistes és la sincrònica, espacial o més «superficial». Fan la fotografia d'aquell instant concret.

Per tancar aquesta síntesi sobre les distintes visions de Tàrraga, cal exposar l'opinió d'un foraster il·lustre i alhora profund coneixedor de la realitat targarina. L'escriptor lleidatà Josep Vallverdú diu sobre el tarannà de Tàrraga: «Aquesta densitat alhora dinàmica i reposada, aquesta consciència del que és i del que pot millorar aprofundint en el seu propi ésser, li dona perfil i volums espirituals de ciutat»²⁷.

Recapitulació final. En podem treure algun element profitós de tot l'exposat? El nostre propòsit és més apuntar alguns interrogants i alguna hipòtesi que no predicar veritats absolutes.

Anem al gra. ¿Què hi ha de veritat i de mentida en tota aquesta història sobre el caràcter targari? ¿Tenen raons objectives i de pes els targarins per a sentir-se plenament orgullosos d'haver nascut en una ciutat com Tàrraga? ¿Hi ha un complex de superioritat entre els targarins? ¿Hi ha un cert complex d'inferioritat entre els comarcans respecte a Tàrraga?

La nostra anàlisi d'aquest fenomen ens porta a apuntar un seguit de consideracions que de moment han d'ésser enteses com a hipòtesi, segons la definició que en va fer Goethe²⁸.

La Tàrraga del segle XX és una ciutat que ha sabut entendre el sentit del progrés històric, si més no, en els camps comercial i de serveis. Tàrraga ha engrescat un seguit de col·lectius socials a l'hora de dur a terme projectes força ambiciosos i que han donat prestigi i benefici a la ciutat, quan aquests han reeixit. Ja n'hem esmentat uns quants del primer terç de segle. Ara cal recordar-ne d'altres de posteriors a aquells, els quals ens refermen aquest empena i singularitat targarina i en palesen la continuïtat. La Tàrraga de les dècades dels cinquanta i dels seixanta i primers anys dels setanta fou la Tàrraga del Mercat de l'Automòbil Usat i del Tractor. Lògicament, simplifiquem la descripció, però sens dubte, l'esperit comercial targari es materialitzà en aquesta exitosa iniciativa. Un exemple, d'altra banda, plenament actual i vigent és la Fira del Teatre al Carrer, la qual ha convertit la ciutat en una capital teatral indiscutible en l'àmbit nacional i amb resonàncies internacionals. La Fira de l'Escultura fou una altra iniciativa cultural que també va fer escampar el nom de Tàrraga en indrets i àmbits en què no era conegut. A més a més, de Tàrraga sempre han sorgit iniciatives poc comunes i originals. Exemples d'això són: la creació de l'Associació d'Estudiosos del Judaisme Català —única als Països Catalans—, la petició d'una etapa del *Tour de França* per al 92, la celebració d'unes Jornades de Premsa Satírica i Humòrica de l'àmbit català. Unes iniciatives que han agafat per sorpresa els propis interessats o especialistes del tema tractat, ja que moltes vegades no s'acaben de creure que una petita ciutat del Ponent català pugui organitzar actes que sobresurtin d'uns cànons d'una «suposada normalitat». Tots aquests casos predits i d'altres han ajudat que Tàrraga tingui una personalitat pròpia a l'hora de tirar endavant determinats projectes. Ben entès, es podria parlar d'una «denominació d'origen targarina». Parentesi. La següent afirmació pensem que pot ésser raonablement acceptada: el pes quantitatiu de la Tàrraga contemporània ha estat sempre superat el seu pes qualitatiu en distints aspectes i iniciatives culturals, econòmiques o socials. Sentència condicional: si hi ha un caràcter targari aquest es troba en aquestes iniciatives poc comunes. Val a dir també que alguna d'aquestes iniciatives o d'altres de no-esmentades han desaparegut amb el temps. Les causes són diverses. Hom ha apuntat una certa inconstància en alguns aspectes de la vida targarina. S'acusa els targarins de no haver sabut conservar, per exemple, una fira com la de l'automòbil (malgrat revifalles d'última hora). I es posa com a exemple de constància i continuïtat la Fira de Sant Josep de Mollerussa. Concretant, Tàrraga té empena, iniciativa i dots d'organització, però li ha faltat en moltes oportunitats voluntat per continuar projectes endegats per altri.

Pel que fa a la qüestió de si els targarins poden sentir-se orgullosos de ser-ho, em remeto a tots els exemples citats sobre fets històrics, iniciatives culturals i de serveis que han sorgit i desenvolupat a Tàrrrega. Cadascú sabrà fer-ne la seva valoració personal.

Tothom haurà entès que ni la Tàrrrega dels anys trenta ni l'actual és un «família unida» que es mostra sempre alegre de cara enfora. Aquí el Sr. Magí Escribà ens volia fer combregar amb rodes de molí. Tàrrrega és una ciutat on la polèmica i la dialèctica política han tingut i tenen un dels fòrums de discussió pública més apreciats per la premsa lleidatana. La nostra ciutat té fama d'ésser una població massa polititzada però que malgrat tot, guarda sempre les formes. Aquí no s'arriba a l'agressió física com en altres llocs. Vet aquí una possible reminiscència de l'antiga i primmirada Tàrrrega. Crec que d'aquesta controvèrsia política, que hi és, se'n fan més escarafalls fora de la ciutat que potser dins. Aquest fet molts forasters l'han afegit al seguit de característiques diferenciadores que tenen els targarins respecte a altres localitats, si més no, de l'Urgell.

«L'individualisme» targarí del segle XX podria ser una altra reminiscència de la «solitud» i «l'aïllament» targarins de l'antic règim. Aquest fet marcaria la Tàrrrega del XX en el moment que aquesta s'obre a l'exterior per dur endavant un seguit d'iniciatives per millorar la xarxa de comunicacions comercial. Tàrrrega és al davant o al darrera de tots els principals projectes encaminats a la millora de la xarxa viària d'aquestes rodalies. Tàrrrega fa comarca pensant sempre en l'expansió dels seus comerços i serveis. Com hem dit, Tàrrrega converteix el seu antic «aïllament» en un «individualisme» per altra part bastant en consonància amb el sistema econòmic del país. Recordarem que Tàrrrega s'apuntà ràpidament al tren capitalista i marcà profundes diferències amb les antigues viles històriques. Això també ajudarà a fomentar el mite del caràcter targarí entre les localitats properes.

Amb totes les reserves que faci falta, podem intuir que existeix més o menys generalitzada, una mitificació de la Tàrrrega contemporània, la qual resta definida com a ciutat oberta, emprenedora, original en certs àmbits, formalista, elegant, neta, egoista, amb una notable qualitat de vida, amb algun projecte de futur, ara potser amagat però sempre sorprenent, una ciutat orgullosa i sense complexos quan es tracta de defensar els seus interessos i de fer-se valer, una ciutat que ha hagut de guanyar el seu benestar actual amb molts esforços i utilitzant tots els avantatges que el destí li proporcionava ja que la seva herència històrica era bastant migrada en molts aspectes.

Fins aquí el nostre intent d'assaig, intent d'hipòtesi. Ara que digui la seva qui vulgui.

I acabo amb una última qüestió: ¿Es podria resumir tot aquest escrit amb els quatre mots: Tàrrrega vital o el caràcter targarí?

Potsdata: podem afirmar feiaentment que la immensa majoria dels cotxes matriculats als tallers targarins porten la *L* de Lleida i no la *T* de Tàrrrega, volem dir de Tarragona...

NOTA D'AGRAÏMENT: vull expressar els meus més profunds i sincers agraïment i consideració a Na Glòria Coma i En Josep M. Planes pels intel·ligents suggeriments i idees que m'han donat a l'hora de redactar aquest article. La Glòria Coma també m'ha facilitat distints textos i informacions. Així mateix, he de donar les gràcies al Sr. Joan Tous i a Na Roser Novell per les seves opinions en converses tingudes amb ells. Evidentment, els aspectes criticables d'aquest escrit són únicament responsabilitat del seu autor.

Detall del carrer de Sant Joan de Tàrraga. (Fotografia: Jesús Vilamajó).

NOTES

1. COMA i TORRES, Glòria: *La Segona República a Tàrraga. Desenvolupament polític i comportament social (1931-1936)*, Estudi General de Lleida, Universitat de Barcelona, 1989. Tesi de llicenciatura inèdita, pàg. 2.
2. PLANES i CLOSA, Josep M.: *Demografia i societat de Tàrraga durant l'Antic Règim*. Departament d'Història Moderna. Universitat de Barcelona, 1987. Capítol 4: «Què era i com era Tàrraga? Una petita síntesi introductòria». Tesi doctoral inèdita. Pàgs. 139-155.
3. *Ibid.*, pàg. 140.
4. *Ibid.*, pàg. 140.
5. *Ibid.*, pàg. 143.
6. TORRAS i RIBÉ, Josep M. *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808)*. (Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants). Barcelona, 1983, Curial pàg. 174.
7. PLANES, J.M.: op. cit.: pàg. 144.
8. *Ibid.*, pàgs. 152-153.
9. *Ibid.*, pàg. 154.
10. DD. AA.: *75 anys de presència a Tàrraga 1910-1985*, Fundació Caixa de Pensions, 1985, pàg. 6.
11. COMA, G.: op. cit, pàg. 21.
12. En el llibre que hem fet conjuntament amb En Josep M. Planes: *Tàrraga. Aproximació a la història dels seus ajuntaments entre 1884-1939*; Lleida, 1988, Diputació de Lleida. Expliquem a bastament, pàgines 31 a la 34, quines influències va moure Tàrraga per aconseguir aquest títol. Sense cap mena de dubte, va ésser un triomf esclatant del Sr. Enric de Càrcer i de la classe oligàrquica de la ciutat. Tàrraga ha tingut una especial habilitat i constància històrica quan ha hagut de necessitar recolzaments claus vora el poder.
13. *Ibid.*, pàg. 77.
14. COMA, G. op. cit., pàgs. 25 i 26. I LLADONOSA, Josep: *La ciutat de Lleida*, Barcelona, 1955-1959, Barcino, Vol. II, pàg. 191.
15. «Tàrraga, la ciutat monjoia de l'Alta Segarra» a *L'Opinió*, núm. 880, 30-III-1934, pàg. 7.
16. NOVELL i ANDREU, Ramon: «El caràcter targari» a *Crònica Targarina*, Tàrraga, núm. 724, 13 de juliol de 1935. Hem tret la dada de la pàg. 2 de la tesi de llicenciatura de la Glòria Coma, citada anteriorment. Aquest article és la transcripció d'una xerrada radiofònica emesa a Ràdio Lleida i que s'emmarcava dins un cicle dedicat al caràcter targari.
17. ESCRIVÀ, Magí: «Un paral·lel Lleida Tàrraga» a *Crònica Targarina*, Tàrraga, núms. 728 i 729; 10 i 17 d'agost de 1935. La part citada literalment correspon al núm. 729 del 17 d'agost. Aquest article també forma part del cicle de xerrades radiofòniques esmentat a la nota anterior.
18. BONASTRE, Antoni: «La raó de la vitalitat de Tàrraga» a *Crònica Targarina*, Tàrraga, Núm. 732, 7 de setembre de 1935.
19. «Estem 'a la page'» a *Crònica Targarina*, Tàrraga, núm. 702, 9 de febrer de 1935.
20. ROBINAT CASES, Ramon: «Clima y urbanismo» a *Estampas de Tàrraga*, Tàrraga, 1948, A.G., F. Camps Calmet, pàg. 8. Aquest llibre és un recull d'articles que el Sr. Ramon Robinat publicava habitualment al setmanari *Nueva Tàrraga*. Concretament, el citat fou publicat el 9 de febrer de 1946.
21. PERELLO, Carles: *Á la ciutat de Tàrraga. Oda que fou llegida per son autor en lo Centre excursionista d'Urgell y Segarra l'any 1906*, Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra.
22. Extret d'un article titulat «Urgell, capital Mollerussa» publicat a *El Periódico de Catalunya*, el 25 de juliol de 1984.
23. S'empra com a sinònim de mal fetes o malgirbades.
24. És una herba que mengen els ases. Aquí s'utilitza com a sinònim de ruc, no gens intel·ligent. Això té una explicació en la llegenda popular de l'ase i el campanar. Diu que al campanar de Tàrraga hi havien crescut unes herbes anomenades lletsons. Per a treure-les van anar a buscar un ase, el van lligar pel coll i l'estiraren campanar amunt. El pobre animal en ésser ofegat treia la llengua. Aleshores els targarins que s'ho miraven van dir que treia la llengua pel gust de menjar-se els lletsons. Veritablement, una «ruqueria».
25. Agraeixo molt cordialment a la Ramona Huguet de Verdú el fet d'haver-me facilitat aquestes dites populars.
26. CORTI, Maria: «Las ciudades mentales» a *La Vanguardia*, Barcelona, núm. 38.802, 19 de desembre de 1989, pàg. 9 del suplement de cultura.
27. *Llibre del Centenari Tàrraga-Ciutat 1884-1984*, Tàrraga, 1986, Museu Comarcal-Tàrraga / *L'Imprès*, pàg. 29.
28. Goethe: «Les hipòtesis són les bastides que s'aixequen abans que l'edifici i que es desmunten quan l'edifici ja està construït. Són indispensables per a l'estadant, però aquest no ha de canviar les bastides per l'edifici». Extret de CORTI, M, op. cit, pàg. 9.